СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 177. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 1. серпня, 1925. VOL. XXXIII. No. 177. Jersey City, N. J., Saturday, August 1. 1925. THREE CENTS

Облога російського православного собора в Ню Йорку.

НЮ ЙОРК, Н. И., 30. липня. — Сьогодня вже третій день облягали православний собор і мешкание митрополита Платона при 15 Іст 97-ій улиці приклонники митрополита, вижидаючи опорожнення мешкання Филиповським і його приклонниками. Облягаючих було понад 600 душ і відділ поліції мусів удержувати порядок.

Филиповський забарикадувався в хаті і не виходив уже третій день.

Кажуть, що поживу для забарикадованих носять тайком із сусідного дому.

Серед облягаючої маси появились чутки, що Филиповський утік до сусідного дому, а відтам відїхав автомобілем і публика шуміла ворожими окликами на його адресу.

Судя найвисшого суду Арон Леві передав засуд на Филиповського поліції, і коли Филиповський не опустить мешкання митрополита до 11-ої години перед полуднем в пятницю 31-го липня с. р., то поліція має увійти до мешкання, увязнити Филиповського і відставити його до арешту, де має відсидіти 30 днів.

Таксамо на 30 днів арешту засуджений його адвокат Моріц Глік.

Кромі того оба засуджені мають заплатити кару по $250.

Приклонники митрополита Платона нетерпеливо вижидають опорожнення дому і повороту митрополита.

ТІЛО ПОКІЙНОГО БРАЄНА У ВАШИНГТОНІ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 30. липня. — Тіло покійного В. Дж. Браєна перевезено сьодня рано сюди з Дейтон, Теннесі.

Його перенесено до пресвитерскої церкви при Ню Йорк евеню, де остане 24 години.

Від полудня до вечера відвідало церкву 20,000 осіб, щоб віддати останній поклін тіням В. Дж. Браєна.

Похорон завтра в пятницю на національнім кладовищі Арлінгтон Семетері.

Домовину нести-муть найвизначнійші лідери демократичної партії.

Президента Кулиджа на похороні буде заступати державний секретар Френк Б. Келлогг.

СКОРО ДОРОБИВСЯ.

НЮ ЙОРК, Н. И., 30. липня. — Тутешні газети подають витяг з актів в Олбені, Н. И., з якого виходить, що брат зятя мейора Гайлена, Павло Синнотт, заложив фінансову фірму щойно в 1922 році, та що тоді він і його спільник зложили були всього 500 долярів готівкою як капітал компанії.

Тепер же компанія заробила вже $1,000,000, дякуючи сього, що міська влада віддала їй до полагоди міські контракти.

Ся компанія полагодила самих контрактів на будову народних шкіл в Ню Йорку на суму біля $25,000,000.

ОПРИШКИ.

НЮ ЙОРК, Н. И., 30. липня. — Сьогодня сполудня східна частина на долі міста Ню Йорку була видовищем погоні поліції за бандитами.

Двох бандитів украло автомобіля і всівши до нього разом з гарною дівчиною, стали втікати. Утеча була така нагла, що вони доразу вбили на улиці малого хлопця. Поліція помітила підозрілих опришків і зачала погоню. Вони втікали викрутасами по людних улицях, гонючи 55 миль на годину. Поліція поспівала за ними і дала кілька вистрілів. Небаром до погоні прилучилось більше полісменів і на улицях гомонів стукіт, свист та грім револьверових вистрілів. Серед тої паніки дівчина вискочила з летучого автомобіля і її арештовано, а оба вони гнали далі, аж коли значно попереду поліції, спинились на Естор Плейс, де втікли до підземної зелізниці.

Поліція забрала тільки укадений автомобіль, де найдено два наладовані револьвери.

Дівчина не хоче виявити імен опришків.

БОРА ПРОТИ СВІТОВОГО СУДУ.

БАЙС, АЙДАГО, 30. липня. — Сенатор і голова сенатської комісії закордонних справ Виллием Бора виголосив тут промову, в якій осудив Постійний Суд Міжнародної справедливости, який покликала до життя Ліга Народів, і спротивився, аби Америка приступала до такого суду.

Він сказав, що сей світовий суд в Гаазі се деспотична установа. Тих суддів не можна відкликати, законів вони жадних не мають кромі тих, які собі самі ухвалять, казав Бора, і їм, тому деспотичному заграничному судови мали би підлягати Злучені Держави.

Він зазначив, що він піднер би міжнародню судову установу, яка мала-б усталене законодавство, але не тепер, коли нема ані усталеного ані принятого міжнародного права.

Сей світовий суд, каже Бора, не може перепинити війна. Він навіть не може покликати на суд воюючої держави, якщо вона на се не згодиться, хотяби вона не знати якого злочину допустилась.

ВИБІР СЕНАТОРА.

МИЛВОКІ, ВИСКАНСИН, 29. липня. — Говернор стейту Висканснн Джан Дж. Блейн заповів, що небаром будуть вибори сенатора на місце помершого Ля Фоллетта.

Прогресисти видвигають кандидатуру сина Ля Фоллетта. Були навіть гадки видвигнути кандидатуру жінки покійного сенатора, але вона відказалась від сеї почести й обовязку.

Соціялістичний посол Виктор Бергер не годиться з тим, кажучи, що в стейті Висканин не повинно бути місця для „престолонаслідника."

Українські Громадяни!

Українським селом заволоділа чорна розпука! В смертельній глуші занепадає село, основа нашої нації. Нидіє, марніє, тратить силу та вмирає повільною смертю. День в-день приходять звістки про випадки голодової смерти. В селах вже є голодовий тиф. Старці, матері та діти вються в голодових судорогах.

Де найдуть вони поміч?

Ми заморська іміграція мусимо дати їм поміч!

Коли Ваша громада досі не зложила своєї жертви Вашим обовязком подбати про се, щоби збірку переведено негайно.

За всіми інформаціями пишіть до Обеднання:

OBYEDNANNYE, 847 N. FRANKLIN ST., PHILADELPHIA, PA.

ПОДАТОК НА НЕЖОНАТИХ МУЩИН І НЕЗАМІЖНИХ ДІВЧАТ.

Париж. — Сенат приняв законопроект про оподаткування нежонатих старших мущин і незаміжних дівчат. Податок означено 10 процент від заробітньої платні або доходів. Законопроект був принятий для обох полів помимо опозиції деяких сенаторів, що виступали в обороні старих незаміжних дівчат, доказуючи, що в наслідок війни у Франції находиться надвишка 2,000,000 дівчат у віці, що можуть віддаватися.

ВЕРБЛЮД-ГОРБУН ГОСТЕМ В ПОЛЬЩІ.

Біля місцевости Голубець перейшов в ночі 17. VI. польсько-совітську границю верблюд дромедар, якого зараз зловили польські пограничники. Верблюд є власністю совітського пограничного полку, що рекрутується з Азії.

НАСЛІДКИ ПАШПОРТОВИХ ШИКАН.

На польського консуля в Ессен виконано дня 19. м. м. револьверовий атентат. Консуль зістав тяжко ранений, атентатчика Бергера придержано. Замах виконав ізза пашпортових шикан.

БОРОТЬБА З ПАЧКАРСТВОМ.

Оттава, Канада. — При помочи великого числа тайної поліції правительство задумує провадити велику боротьбу з пачкарями на границі між Канадою й Злученими Державами. На сю ціль ухвалено суму $350,000 й приймається на службу 200 тайних поліцаїв в додатку до теперішнього числа. Головним тереном діяльности будуть границі Квебеку й Манітоби. В сей спосіб сподіються положити конець всякому неправному пачкованню горячих напитків між сими двома краями.

ГОЛЯНДЦІ ПРИЇДУТЬ ДО КАНАДИ.

Представник з Голяндії, Д. Л. Дожес, котрий звидів Канаду, заявив, що на другий рік сотки просічених і практичних фармерів з Голяндії думають приїхати до Канади й тут осісти на стало. Він сказав, що з Голяндії є добрі фармері-піонірі.

ВИВІЗ КАНАДІЙСЬКОЇ ПШЕНИЦІ.

Оттава. — Канада вивезла за границю за одинайцять місяців, до 30. червня, пшениці вартости $206,729,140, т. є о цілих 70 міліонів долярів менше як за той сам час в 1924 році. Сама Велика Британія купила канадійської пшениці за $162,100,786. До Злучених Держав канадійської пшениці пішло за $4,151,838. За той сам час Канада продала за границю пшеничної муки за суму $66,812,386. З сего Велика Британія купила за $17,185,503. Злучені Держави за $98,761. Инші краї за суму $49,528,122.

ОГОНЬ В АЛБЕРТІ.

В пятницю, 17. с. м. місточко Бовден, в Алберті, на сіпіярській дорозі, що йде з Кальгар до Едмонтону, зістало майже чисто знищене огнем. Огонь повстав в кузні, звідки перенісся на стайню й сіно. При помочи сильного вітру огонь поширився на будинки й спалив 25 з них. Шкоду обчисляють на $200,000. Тричста людий остало без даху над головою.

ДУХОБОРИ ГОДЯТЬСЯ ЖИТИ ПІСЛЯ КАНАДІЙСЬКИХ ЗАКОНІВ.

Недавно відбувся масовий мітінг Духоборів Британьской Колюмбії в місточку Брілянт і на тім мітінгу запала одноголосно ухвала, щоб Духобори в будучности підчинялися законам Канади. Кромі того міністер МекЛін дістав письменне запевнення, що новий лідер Духоборів Петро Верегін, син забитого Верегіна, буде вести духоборську організацію згідно з законами Канади. Петро Верегін має приїхати до Канади сего місяця.

КІТ ЗАСТАНОВИВ РОБОТУ В В ТРОХ МАЙНАХ.

Кобалт, Онт. — Вилізь кіт, не знати чого, по стовпі до гори і як тільки діткнувся лапами електричних дротів — загинув. На цім однак історія не кінчиться. Були це дроти, якими йшла електрика до трох майнів в Савт Лорейн і Киркленд Лейк. Внаслідок того, що кіт лежав на дротах, елетричний ток був здержаний, і вся робота в майнах була спинена. Доперва по пяти мінутах, як кота найдено на дротах і скинено відти, майни почали знова роботу.

ЧОТИРИ МІЛІОНИ НА СПРАВИ ЦЕРКОВНІ.

Торонто. — Як відомо вже нашим читачам, англійські церкви в Канаді: пресвітеріянська, методиська і конгрегаційна злучилися до купи. Тепер вони ухвалили, щоби в біжучім році зібрати чотири-міліоновий фонд на справи церковні. На нього малиб дати: пресвитеріяни $1,970,000; методисти $1,970,000 і конгрегаціоналісти $80,000. Найбільшу частину з тих гроший виданоб на платню для священиків цеї нової союзної церкви.

ВЕЛИКА СПЕКА І ГРАДОВІ БУРІ В КАНАДІ.

В західних провінціях Канади через три дни, т. є 12, 13 і 14. с. м. була велика спека. Найгорячійше було в Естеван, Саск., бо аж 102 степенів; в Саскатуні було 100 степенів. В Мус Джо і Реджайні по 99 степенів; в Летбрідж, Альберта, було 95 степенів а в Вінніпегу 92 степені.

В полудневій Алберті спека й довша посуха значно ушкодила збіже. Сподіються, що пшениця не видасть більше як пересічно 14 бушлів з акра. Всьої пшениці засіяно в Алберті 5,500,000 акрів.

Міністер рільництва в Алберті, Джордж Годлей заявляє, що округло 300,000 акрів збіжа зістали знищені градом. Асекураційні компанії від граду вже виплатили фармерам шкоду понад $3,000. Загально град наробив шкоди збіжу в Алберті на суму $7,650,000.

3,000 ЛЮДИЙ ЗГИНУЛО НА КОРЕЇ.

Токіо, Японія. — Кореспондент газети „Токіо Гохі" доносить зі Суель, що на острові Кейшонандо, на Кореї, згинуло 3,000 людий наслідком зливного дощу і виливу ріки Ракуто. Таксамо в инших частях острова була злива, яка знищила богато домів і наробила богато шкоди на полях.

ПОПИС ЧЕСЬКИХ СОКОЛІВ.

В Шікаго відбувся попис чеських Соколів, в якім брали участь визначнійші чеські атлети. На попис з цілої Америки прибуло понад 40,000 Чехів. Своє відродження й визволення з чужого панования Чехи завдячують своїм спортовим організаціям — Соколам.

Через сербську дикість і акти насилля християни вертаються до поганства.

ВІДЕНЬ, 30. липня. — Із Сербії повідомляють, що в громаді Бараня, яка перше належала до Угорщини а тепер належить до Югославії, населення вернулось до поганства.

Сталось се через те, що Серби прогнали відтам протестантських проповідників, а населенне радше вернулось до стародавнього поганства аніж мало приняти сербське православіє.

Тепер населення почитає сонце яко бога, як тому 1,000 літ. Богови Гадурови приносять в жертву білі коні.

Провідником обновленої поганської віри є Мадяр Юрій Соез.

Угорське правительство занепокоїлось сею дивною подією і апелювало до сербського правительства, щоб дозволило протестантським проповідникам вернутись, щоб поганська віра не ширилась, але Серби не уступають.

Мадярські протестанти виготовлюють протест проти того надужиття сербського уряду і вишлють його на вересневий Збір Ліги Народів в Женеві.

ДАЛЬШІ ПЕРЕСТРІЛКИ НА РИСЬКІЙ ГРАНИЦІ.

МОСКВА, 30. липня. — Советська телеграфічна агенція Роста повідомляє, що відділ польського війска перейшов советську границю і на советській території убив одного жовніра з граничної сторожі. Відтак польські жовніри перетягнули трупа на саму границю і там оставили.

Советський комісаріят закордонних справ вислав протест проти сього злочину до тутешнього польського посольства.

Сею справою займеться також мішана російсько-польська комісія, яка має прослідити справу граничних нападів.

ПЕРЕГОВОРИ В УГЛЕВОМУ ПРОМИСЛІ В АНГЛІЇ.

ЛОНДОН, 30. липня. — Сьогодня переговори між власниками копалень угля і майнерами майже розбились.

Власники копалень остаточно заявили, що не відкличуть свого розпорядку про зменшенне платень і збільшенне часу праці.

З уваги на те майнери навіть не хотять з ними говорити.

Правительство признає несправедливість становища власників копалень і ще робить останню спробу, щоб не допустити до загального углевого страйку.

СТРАЙКОВА БОРОТЬБА.

ЛОНДОН, 30. липня. — З Еменфорд, у Валії, повідомляють, що там страйкує 20,000 майнерів у копальнях антрациту.

Страйкарі ночами висилають свої сторожі по 400 осіб, які пильнують, щоб не робили страйколоми.

НІМЕЧЧИНА І ЛІГА НАРОДІВ.

БЕРЛІН, 30. липня. — Німецький канцлер Лютер заявив, що Німеччина не вступить до Ліги Народів, поки її сусіди не розоружаться таксамо як вона.

Він каже, що поки сусіди Німеччини зоружені, вони можуть кождої хвилі спровокувати війну, але Німеччина яко безоружна держава не хоче встрявати у війну і не хоче бути опікуном Ліги, куди належать тяжко зоружені держави, а хоче стояти осторонь бодай доти, поки аліянти не виконають зобовязання, яке самі наложили на всі умовні держави у версайському договорі, отже поки і вони таксамо як Німеччина не переведуть у себе повного розоруження.

МАСОВИЙ РУХ ПРОТИ ФРАНЦІЇ В МАРОКУ.

МАДРИД, столиця Еспанії, 30 липня. — З Марока повідомляють, що там запалився масовий рух серед цілого населення проти Франції.

По цілому Мароку населенне масово бунтується проти французької окупації і переходить на сторону Абд-ел-Крима.

Французька військова команда дуже перелякалась того масового руху, бо тепер вона скрізь у Мароку наче у ворожому краю.

Знавці тамошньої ситуації запевняють, що коли так далі піде, то Французам їх дотеперішні побіди в Мароку на ніщо не придадуться.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ ФІНАНСИ В НОВОМУ БУДЖЕТІ.

МОСКВА, 30 липня. — Перший раз від вибуху революції в Росії советський буджет перевисшить царський спередвійни.

„Наркомфін" (народній комісар фінансів) Сокольников предложив буджет на сей фіскальний рік (скарбовий) рік (від 1-го липня, 1925, до 1-го липня 1926). Сей буджет виносить у приходах $1,730,000,000, а у розходах трохи меньше.

Сей буджет навіть більший у приходах від царського з 1913 о $30,000,000, а від советського буджету за минулий фіскальний рік більший о $400,000,000.

Комісар Сокольников подав такі великі приходи в наміру збору великого податку від селян за збіже, яке сеї жнива гарно зародило.

Також сподівається він тепер значного приходу з горілки, на який влада має монополь. Від 1-го жовтня с. р. на урядову горівку буде більший попит, бо вона вже містити-ме 40% алькоголю.

Советська влада призначила сього року на поправу хліборобського промислу $20,000,000.

Вона також хоче відбудувати фабричний промисл і шахи і тому хоче випустити на три міліярди золотих карбованців (рублів), в надії, що частину грошей добуде дома, а решту закордоном.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинока число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЖИДИ І ПОЛЬЩА

З Варшави повідомляють, що польський премієр Володислав Ґарбський заявив жидівським послам у Варшаві, що з їх умови з Польщею малощо може вийти і то ще не так скоро як вони сподіваються.

Се зробив він під напором „вшехпольсько-християнської" ґрупи в соймі. Володислав Ґрабський і його брат Станислав Ґрабський, якого він зробив міністром просвіти, се-ж лідери вшехполяків, які завсіди були крайними анти-семітами (ворогами Жидів), отже їх партійники вважають договір польської держави з Жидами і уступки для Жидів за „зраду паньства." Тому вони підняли гармідер і явний і тайний. Ґрабський, або Ґрабські (оба), успокоювали роздуту „тенжизну народову", але вони далі кричали і вищали.

Спогадав Ґрабський, що „шкатула народова" порожна і сказав се гомінким патріотникам. А ті ще ґірше в крик.

Так він тоді пійшов до Жидів і сказав їм се, що йому його братія звеліла сказати. На се знову Жиди в крик.

І кажуть, що нічого не буде з обіцяних для Польщі жидівських позичок в Ню Йорку. Може вже телеґрафували знад Висли над Гудсон і може вже дістали відповідь, досить, що так певно заповідають невдачу Польщі на Деленсі Стріт в Ню Йорку як тільки парасоль в руках подорожного може заповісти погоду.

Що-ж тепер зробить ґраф Скшинський?

І він замість жидівських гроший готовий почути тільки їх запах, яким не заповнити порожнечі польської каси.

Що Польща зірве договір, сього певно Жиди сподівались, але що зірве передчасно (для себе), сього певно не допускали, бо Жиди практичний нарід, так думали, що і другі такі практичні.

Та відома річ, Поляк ніколи не буває мудрий перед шкодою. Він все шкодою платить за науку, аби на другий раз знав, як шкодою платити за науку, і тоді знову шкодою платив за науку.

А так навчившись, Поляки ідуть учити других.

СПІРКА В РОСІЙСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ЦЕРКВІ

Довгі літа був головою російської православної церкви в Злучених Державах митрополит Платон Рождественський, Росіянин.

Але що тут з часів царської пропаґанди є чимало православних з Галичини (москвофілів або так званих „карпаторосів), так і вони хотіли мати свого епископа, щоб він їм по „карпаторуськи" верховодив. І подбали, що двох православних епископів, о. Дзюбай (угорський Русин, що вже назад вернувся до католицької церкви) і Чех о. Смараґд (він перейшов на православе з католицтва) хиротонісували о. Адама Филиповського (сина католицького священика з Рогатинщини) в епископи. Яко епископ він був в Канаді, а потому приїхав сюди і почав єднати „карпаторуські" церкви для себе та домагатися, щоби Платон його признав.

Сей не хотів признати, а російські православні епископи в Европі навіть заборонили Филиповському відправляти богослуження яко священикови, жадаючи, щоб наперед відбув покуту.

Але Филиповський не піддався. Він пійшов до цивільного американського суду по вирішенне. (Так його навчили Москалі, бо у них православна церква була під установою цивільної влади). Суд присудив, що він має право наслідства. Його адвокат Ґлік скористав з того рішення і при помочі бомбістів захопив для Филиповського собор і мешканне, викидаючи митрополита на улицю.

Тоді зачинається війна на більшу скалю. Хотяй один суддя хоче Филиповського, так тисячі вірних кричать під небеса, що його не хочуть.

І знову процес. І другий суддя знову викидає Филиповського під загрозою 30-дневного арешту.

І вкінці тисячі вірних Москалів і так званих „малоросів" (помосковлених Українців) та Білорусів успокоїлись, а зновуж „карпатороси" гнівні й лихі, що другим разом параґраф обернувся проти них, чи радше проти їх Филиповського.

З того видно, що „карпатороси," покинувши свою церкву, до чужої не пристали, а шукають чогось „свого," чого й самі не знають, і шукають влади церковної дорогою цивільного суду, якою предцінь можна доходити права посідання своєї власности, а не влади церковної, яка повинна виходити з церковної установи.

БОРОТЬБА ПРОТИ КРІПАЦТВА ВЛАСТИВИМ ЗМІСТОМ КЛЯСИЧНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Російський поет і кріпацтво. — Пушкін і Лермонтов. — Траґедія Гоголя. — Турґенев. — Толстой: каючийся дворянин. — Толстой соціяльним естетом. — Толстой соціяльним теоретиком. — Проблема вини властивою проблемою російської поезії. — Російський поет як покликаний оборонець невинної людини.

Російський поет і кріпацтво.

Проти цілої системи духової неморальности — в чисто людському розумінні,—що виходила від найпливовіщої в той час кляси і заволоділа цілою духовою Росією, — стали до боротьби покликані приятелі російського народа, себто російські поети, що вважали себе смертельними ворогами кріпацтва. Ця фальшива ідея, якою були наскрізь переняті всі поети, стояла якраз на заваді пізнання її фальшивости. Оджеж треба було прямо пророчої самосвідомости, щоб своє власне пізнанне поставити рішучо супроти мильної гадки всіх. Однак така пророча самосвідомість зовсім не мусить появлятися в лучности з поетичним даром. Вона скорше лучиться зі самосвідомістю поета як людини. Чим висша суспільна верства, з якої походить поет, тим скорше знайдеться в нього відвага, виступити проти осуду маси. Та якраз поетові, що походив з найвисших кругів, було найбільш невигідно говорити про кріпацтво, це найбільше лихо його народу. Коли, даймо надто, він щасливо поборов матеріяльні згляди — що завсіди було лекше зробити — тоді прийшлось труднїще поборювати моральні згляди невмісности кріпацтва. Так то хоч здебільша начеркнули ми судьбу проблеми кріпацтва в рос. поезії. Це був її властивий предмет зараз як тільки почалась справдішня національна поезія в Росії. Ця поезія ані не служить ніякій власти, що стоїть за її плечима, ані не стоїть під впливом якоїсь форми не сотвореної нею, а творить по власному внутрішньому примусові та по власній свобідній волі і малює рідних людий і божественний світ рідного краю.

Пушкін і Лермонтов.

Ця питома національна російська поезія починається **Пушкіном.** Перед ним літературна нива стояла облогом і він тільки так собі роскошував в безкрайому російському світі, не забуваючи при тім ніколи про свої обовязки супроти нього. В надзвичайно великого мистця була за велика пошана до дійсности, так що він цілий свій вік почував себе в скромній ролі учня ніким необнятого боґацтва життя і не прилучувався до ніякої партії. Це по сегодня беруть йому за зле, це і за життя приводило його в неможливе положення і довело його до передчасної насильної кончини. Хоч і правда була по його стороні, та що міг він на те порадити, коли російська дійсність ще не могла знести поета і за те пімстилася на нім?! Однак і такий універсальний ум, яким був основник російської поезії, не міг цілком оминути сутички з кріпацтвом, цією головною національною виною. Що правда, він не застановлявся над нею, а тільки мимоходом сказав кілька терпких слів про неї („Там виростають дівчата для похоти дворян" — каже він в славнім вірші „Рідня земля"), з тою свободою, з якою виступав він скрізь, де ходило о нього як чоловіка. А це найгірше будило інстинктивну ненависть двораків до нього, які кінець-кінцем загнали його до гробу.

Лермонтов, його местник і наслідник, не дорівняв йому що до всесвітньої універзальности духа. Зате був він чуйніщий до духових кайданів своєї вітчини. Рвучи їх, знесилився до загину. Боротьбу проти них вважав він найвідповіднішим шляхом до реформи, до якої і він підготовляв всі свідомі уми. Колиж бо він помер аж надто передчасно і то насильною смертю так як Пушкін. Бо Росія ще не могла знести поетів.

Траґедія Гоголя.

Кріпацтво стається властивим мотивом аж в творчости Гоголя. Чисто по творчому, ідучи прямо за тим жартобливим поривом, що провадить до найповажніщих справ у світі, за поривом, ще раз творити те, що є в Божому світі, так як воно обявляється люблячому зорові, Гоголь властиво зовсім припадково пізнав страшну несправедливість кріпацтва. Його побожна душа заразже показала йому безмежні зобовязання такого пізнання. Страхіття кріпацтва налягали з подвійною силою на його лагідну й мрійну поетичну душу. Цей жах нарешті переміг він так як і свою надмірну боязливість, ніколи однак не міг побороти своєї вродженої скромности й глубокої та щирої сумирности; Він боявся, щоб не бути першим, який відкрив ту страшну кривду, якої держалися і його наймиліщі сучасники, на якій навіть опиралася ціла будова держави, якої зверхня велич засліплювала його поетичне око. Та всеж таки не міг він свому чесному умові завдати брехні. І так скрився він перед цією суперечністю, там, де Росіянин здавна скривався перед лицем ворога: в царство таїнственности (містики). Так то він перший просвітитель Росії, властивий благовістник російської свободи, стався оборонцем кріпацтва, яке він своїм могутним словом потряс аж до самих основ — і то все лише задля совістности. Він не міг признати рації тій дійсности, що бачив перед очима, а ще меньше свойому, як він гадав, особистому думанні. Отож, дійсність в глибшому змислі, як символ, мусіла мати рацію скорше ніж він. Якраз Гоголева людяність не доросла до його ґенія, але всеж таки була одно з ним, через що людина сконала разом з мистцем. Гарна смерть для поета, в справжній сумирности! Бог показав йому велике світло, — від якого він злякався на смерть. Саме він зєднав у собі душу голуба з зором і полетом орла. Йогож спадщиною живляться всі великі поети, яких Бог зіслав на рос. землю. Міжтим ні один з них не досягнув його патосу в боротьбі проти неправди, що мучить людий, твердячи, що вона взялася від Бога.

Турґенев.

Турґенев, дуже великий художник, алеж призначений наперед для ідилі, був приголомшений велитенською судьбою Росії, і через те нездатний піднести себе понад свої власні сили. На самім початку своєї поетичної карієри намалював він лагідними барвами й звуками на тлі пречудової російської природи кілька через край гарних образів, і опісля запустив їх ярким криком болю катованих кріпаків. Цілком невинно в рямках „Спогадів мисливця". Алеж якраз таким способом, знайшов він для злиднів, що то він їх поборював, дорогу до російського серця. Ніхто инший, так думають його краяни, не підготовив могутніще в умах Росії велику реформу, як він. Відай він сам віщував се. На всякий случай він не розбив себе об долю Росії. Піднявши свій голос проти неї — мягенький голос що пробиває залізо — уступився їй з дороги. Далеко від Росії зобразив він у спогаді її долю так, що властиво аж з цієї пори Европа прислухується голосові Сходу й пізнає цей новий і в многім зразковий спів. Для Росії ж Турґенев залишився поетом **„Записок Охотника"**, бо тутечки ж зачепив він національне лихо Росії: **кріпацтво.**

Толстой: Каючийся дворянин.

Кріпацтво ж стало вповні й виключно змістом життя для Толстого, що являється втілителем всього російського, й живим прототипом найбільш питоменного русизму. Зростаюче пізнання його народу сталося його властивою долею, а властива недоля російського мужика, кріпацтво, була для нього символом всяких злиднів, в які людина може впхнути людину. Пізнавши раз се, не міг він вже ніколи спекатися живого почуття особистої вини за кріпаків, російських мужиків. Тутечки ж Толстой представляє духовий тип, що, в своїм найчистіщім виді, цілі десятки літ був провідним духом поміж російською інтеліґенцією, котрого вплив ще сегодня дуже сильний, що був завсіди погубним для духової свободи Росії: се **тип каючогося дворянина.** Він являється одним з ключів до духової Росії. Треба все перш усього мати його в памяти, коли тут же спотикаємося на цілковито неожидані загадки та противенства. Адже каючийся дворянин, що пізнав свою вину, якої ніяк вже не направиш, — бо їй зроблено кінець-кінців иньшими силами якраз нім ще вона могла бути відпокутована, — це чоловік, що є зачарований потребами свого чуття в усім, що він діє й оминає. Він все спантеличений; він завсіди помиляється що до своїх останніх мотивів: він все вірить, що працює для дурґих, як раз для тих, проти котрих він провинився. А на ділі робить він все лиш на те, щоб задоволити потреби свого почуття, викликаного злиднями, то значить врешті-решт він хоче тільки сам собі доказати, що супроти цієї недолі він готов особисто принести всяку жертву, яку людина тільки годна принести. Коли він се собі доказав або лиш постановив так вчинити, тоді він цілком спокійний. От звідкіля та вічна жадоба мучеництва, — якої Толстой не міг задоволити, і звісно, це було властивою траґедією його життя, — от звідкіля ті несчислені леґіони політичних вязнів, що з найспокійніщою соціяльною совістю сиділи в тюрмах Росії та терпіли на каторгах Сибіру, от звідкіля нарешті та кричуча диспропорція між величезними жертвами борні за свободу а їхніми зникаючими усміхами. Словом: якраз каючийся дворянин вводить в російське духове життя щирий, несвідомий, на всяке мучеництво готовий соціяльний естетизм.

Толстой як соціяльний естет.

Тож то бо найбільший соціяльний естет всіх часів був одночасно й найбільшим Росіянином: себ-то знов Толстой. Походячи від родичів, що були з діда-прадіда гордими посідачами невільників, вже заранят доглянув він невиносимість кріпацтва, на котрім основувалося його господарче істнування. Вже в своїм девятнайцятім році, коли він лише що покинув був університет, аби цілком посвятитися своїм кріпакам, мусів він пізнати, що супроти їхніх безмірних злиднів він був цілком безсильний. На едино спасаючу гадку — освободження кріпаків — не міг він ніяк попасти, бож тоді мусів би був признати несправедливість за всіма тими, котрих він любив і понад все шанував, котрих він виключно розумів: за своїми кревними, приятелями та взорами, що всі належали до його кляси. Такий розкол души годі було погодити так молодому чоловікові: з одного боку не міг він недовіряти свому моральному осудові, з другого ж, боку знов не міг він осудити тих, що він любив. Так втік він геть, щоб в нових враженнях забути свою загадочну, незрозумілу вину. На разі це вдається йому серед могутньої природи Кавказу і в співжитті зі свобідним, соціяльно невинним народом козаків („Козаки"). Припадково дає він себе звербувати до війська, і тут з другого боку натикається він знова на свою вину. В кріпакові, перед котрим він почувається винуватим, і котрого сумирність він зневажає як трусливість, вбачив він простого, геройського жовніра, що серед найстрашніщої смертельної небезпеки сповняє свій обовязок і вмирає з найпростіщою гідністю. Се враження ступенується до ентузіязму в обложенім Севастополю („Севастопольські новелі"). Тутечки нарешті Толстой впевняється, що той, супроти котрого він почувається винуватим, не з боязни переносить своє рабство: тим то він мусить жити в иньшому світі, де немає ні панів ні рабів, в світі релігійного виображіння.

Толстой соціяльний теоретик.

Російський мужик Толстого залишається на все таким, яким він його пізнав в літах своєї сили: мужик з часів кріпацтва. Алеж бо притім проглянув Толстой жах кріпацтва так без ніякого страху перед всім тим, що роздирає серце, як ніхто перед ним („Полікушка"). Це й означило наперед хід його думок вже тоді, коли після свого навернення, він звернувся до теоретичного розбору суспільної судьби людства. Тутечкиж (якраз в установі кріпацтва) пережив він загально-суспільну судьбу, що надало йому весь зміст його уяві. При тім переживанне цієї судьби було так перемотане з виображінням особистої вини, що він інстинктовно мусів зі всіх сил змагатися проти того, щоб на цю судьбу задивлятися як на щось законно оправдане. Бо тодіж його вина булаб вповні його власністю. Ось перед чим то він і найбільше жахався. Щоб вина не погубила його, мусів він її принаймні поділити зі всіма. Це й щастить йому в його центральній національно-економічній ідеї: гроші всьому винні. Хто вживає грощий, той ґірший за власника душ, бо він особисто вже не дбає за того, чию працю він використовує! Цей викрут перед намацальною суспільною дійсністю є типічний для всіх супільних теорій каючогося дворянина і через нього володіє всією духовою Росією. Два моменти висуваються тут наперед: виображіння про злидні викликані кріпацтвом та виображіння вини за нього. Притім інстинктово виринає ще й бажання, уменьшити яко мога власну суспільну вину або хоч поділити її зі всіма.

Проблема вини властивою проблемою російської творчости.

То так від знесення кріпацтва проблема вини стається властивою проблемою російської творчости. На цьому ж перш за все основується її універсальне значіння. Тут же обявляється дуже дивна противорічність, що від тепер тягнеться через все російське писменство і являється його найхарактеристичнійщою рисою. Маю на думці противенство між свідомим і несвідомим напрямком. Вина людини може бути чисто особистою, або вона може мати причини в її обставинах, значить може не бути ніякої вини: а людина може саме бути примушена родом, вихованням, окруженням, провинитися проти себе самої та проти собі подібних. Російський поет як чоловік буде змагатися проти цього посліднього. Бож тоді мусів би він покинути надію, якою то він виключно живе, в виду несказаної нужди свого народу: надію на те, що ту нужду колись в предвидженім часі можна буде усунути. А це може наступити тільки через обичайне навернення. Инакше ж немислимо вважати насильство судьбою людини, бо це б попхнуло її в темну пропасть. Додатиб, що російський поет — саме яко Росіянин — прийняв своє виховання через церкву, що глибоко вбила йому в голову виображіння особистої вини людини. На прикінці російський поет вже як каючийся дворянин не може признати суспільного примусу над обичайною особою людини хоч би й тому, що в такім випадку його власна вина вирослаб в безмежність і допровадилаб його до одчаю. От через що то вся теоретизуюча Росія — а також і російські поети як публіцисти: там, де вони в рамцях своєї творчости проповідують або вмішують свідому тенденцію, — відкидає раз на все всяке соціяльне знасилування людини. Очевидно тимсамим всі її суспільні теорії тратять всякий ґрунт під ногами. Зовсім инакше російський поет як поет! Поет сам собою це ж покликаний оборонець людської невинности. Людина ж мусить бути невинною, щоб її любити. А щоб її любити, треба наперед знати, що вона невинна. Колиж її не любимо, тоді взагалі не приступаємо до неї так близько, щоб про неї давати свій осуд. Поетична творчість булаб найзлишніщою справою в світі, колиб людське життя й ділання далося до решти пояснити чисто розумовим шляхом та колиб льоґіка й наука не мусіли насамперед калічити всяке життя, щоб хоч як небудь його схопити. Саме в цьому місці вмішується поет: він поправляє первородні промахи думки супроти життя. Це ж його звання. Він жеж оборонець повного людського життя, а в цьому людина невинна— що найменьше перед всіма иньшими людьми.

Російський поет як покликаний оборонець невинности людини.

Елементарний мотив всякої творчости: незнищима невинність людини, відграває в російській творчости цілком особливо могутню ролю. Адже вона, без двірської чи якої иньшої опіки й тим самим без по-

(Продовженне на ст. 3-тій.)

БОРОТЬБА ПРОТИ КРІПАЦТВА ВЛАСТИВИМ ЗМІСТОМ КЛЯСИЧНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

(Продовження зі ст. 2-гої):

треби, на когось оглядатися чи лукавити, виплывала прямо з душі народа. Через це саме російський поет вже з роду мусів бути в високій мірі покликаний обороицем незнищеної невинности людини перед людиною, то значить покликаним вістителем якраз знасилування бідної людини обставинами, яких вона собі не вибирала і які є сильнїщі від неї.

Цеж і створено найбільш поривавочо й найбільш переконуючо саме в шедеврах російської творчости. „Анна Кареніна", наприклад, в цьому змислі залишиться на все незрівнаним учебником набожного поважання до людської долі та сорому, осуджувати нам подібних. До цього приходить ще безмірна нужда власного народу, серед якого виростає російський поет, і аж в Росії довідуємося, що нужда може зробити з бідного чоловіка. Признати ж, що негарність убогого є його власною виною, мусілоб, з уваги на такі обставини, видатися низким лукавством. Божтут само собою насувається питання, чи й ми не булиб теж такими ж бридкими, колиб ми жили в такім же убожестві. При тім ми самі переживаємо, а що найменше пізнаємо, — оскільки можна пізнати те, що годі доказати, — що убогий не винуватий за свою негожість. Хоч би й з тої причини, що він ніколи не тратить цілком своєї доброти й обичайної краси. І про це не довідуємося нігде ясніще як в Росії. Мало того, саме там перед очима всіх пиха богачів і можновладців будується на нужді вбогих. Отже хто там любить народ, пізнає відразу, що його треба визволити. Це все моменти, що в російськім поеті укріпляють наймогутнїщу тенденцію, вічне насильство над народом назвати по імени тим більше, що попри це якраз покликаний проповідник невинности людини. Тим то й ніхто пристрастніще, болюче та більш переконуюче не назвав по імени те вічне насильство, що примушує вбогу людину чинити те, що противиться їй властивій істоті, а оминати те, що мусіло їй принести спасення.

З німецького переклав

Свящ. др. **Микола Копачук.**

МОСКОВСЬКИЙ СТРІЛ В РІВНОМУ.

Дня 22. червня рано проходив по одній з центральних вулиць міста вчитель рівенської української гімназії Б. С. Весоловський з дружиною і дитиною. Втім з вікна будинку на протилежнім боці вулиці впав стріл, що ранив смертельно пана Весоловську, від чого вона й померла.

Вбийником показався ученъ 7-ої кляси російської гімназії Спешнєв, який оправдується тим, що не знав, що його рушниця набита. Одначе в місті вперто кружляють чутки, що це зроблено навмисне з ціллю пімститися на проф. Весоловському, який одночасно вчить і в російській гімназії. Як що поголоски правдиві, то вчинкові не приходиться зовсім дивуватись, коли зважити, що це зробив вихованок рос. гімназії, в якій дишеться ненавистю до всього, що українське. Аджеж вчителі-Москалі замісць виховувати учнів як слід, займаються в класах трусами у своїх учнів за українською літературою (що недавно мало місце).

Покійна дружина проф. Весоловського була свідома Українка і дуже діяльним членом Гуртка Українок.

ХЛІБОРОБСЬКА КАНАДА.

Поміж усіма богацтвами тої велитенської і пребогатої країни, що простягається на півночі Америки від океану до океану, найбільшим богацтвом є її хліборобська земля. Хліборобство — в широкому значінню того слова, включаючи городництво, випас худоби і т. п., — стоїть на першому місці між усіми продуктивними промислами Канади. В 1920 році хліборобство давало більш ніж 41 відсотків всьої канадійської продукції, фабрична промисловости 34 відсотки, лісництво 11, копальні 4 відсотки; на решту складалося будівництво, рибальство і звіроловство.

Всьої землі, яка надається під управу ріллі, нараховують в Канаді яких 300,000,000 акрів. З того під засівами було в 1923 році 57,230,534 акри, значить не ціла пята часть всього здатного простору. Значить, ще богато міліонів акрів може бути ужитих і колись певно будуть ужиті для хліборобства і зможуть удержати богато міліонів населення понад те, що тепер є. . . . .

Вартість всього хліборобського богацтва Канади, й оборобленої землі, будинків, знарядя і машин, товару і домашньої птиці, вкупі з однорічною продукцією, — було оцінено в 1923 році на 7,365 міліонів долярів. З того погляду на першому місці стоїть провінція Онтеріо з 2.97 міліонами вартости всіх хліборобських маєтків, далі Саскачеван — 1,675 міліонів, Квебек — 1,293 міліонів, і чергою Алберта, Манітоба, Нова Скотія, Ню Бронсвик, Британська Колюмбія й Острова князя Едварда. Звичайно грошева вартість не виражує зовсім точности кількости землі, інвентара та продукції, так як ціни на те все в ріжних сторонах краю не однакові.

Пересічна вартість одного акра хліборобської землі в Канаді (теж по підрахункам 1923 року) є — 27 долярів. Одначе в Британській Колюмбії вона коштувала пересічно по 100 долярів за акер, в Онтеріо 64, в Квебек 56, в Принс Едвард Айленд 51, Ню Бронсвик 32, в Новій Скотії 31, в Манітобі 28, в Алберті і Саскачевані по 24 доляри — пересічно за акер фармерської землі.

В 1923 році вся хліборобська продукція Канади представляла в грошах — вартість 1,342 міліонів долярів. З того найголовнїщим жерелом фармерських прибутків було збіже і пашня загальної вартости 899 міліонів долярів. Молочних продуктів було вироблено на вартість 226 міліонів, всякий скот дав продукту 82 міліони, домашня птиця і яйця 58 міліонів, городовина і садовина теж стільки.

Що до продукції збіжжа на першому місці поміж усіми провінціями Канади стоїть Саскачеван, що займає майже рівно третю частину (19 міліонів акрів) канадійської хліборобської землі і дає приблизно 27 відсотків вартости всього хліба, що родиться в Канаді. Промисловости в Саскачевані майже нема ніякої, хліборобстве дає більш ніж 86 відсотків всіх прибутків провінції так, що, так сказати, найчистійша частина хліборобської Канади. Поруч Саскачевану ще в обох других степових провінціях на заході, в Алберті і Манітобі, хліборобство має велику перевагу над всіми прочими індустріями. — Після Саскачевану найбільш хліба родить Онтеріо, на звиш десяти міліонах мало не четвертину всьої канадійської продукції, але окрім того в Онтеріо розвинулись ще всякі инші промисли, земельні і фабричні так, що збіжжа і пашня там не єдиний добуток.

Мало не половина всьої рільної землі в Канаді засіяна пшеницею, мало не четверта часть вівсом. В 1923 році з близько 23 міліонів акрів було зібрано поверх 474 міліонів бушлів пшениці вартости 317 міліонів долярів. Близько 14 міліонів акрів вівса дало 564 міліони бушлів вартости 184 міліони долярів. Пшениця притягнула до Канади найбільш переселенців і пшениця є головний предмет канадійської експортової торговлі. Після пшениці і вівса инше збіжже має богато менше значіння. За те продукує Канада дуже богато сіна, конюшини і всякої паші; в 1923 році зібрано її звиш десяти міліонів акрів поверх 15 міліонів тон вартости 174 міліони долярів.

Після продукції збіжжа найважнїйша в канадійськім хліборобстві молочна індустрія. В 1923 році вона дала прибутку вартости поверх 226 міліонів долярів. В тім самім році було в Канаді 3,018 молочарень, які виробили 163 міліони фунтів масла і 153 міліони фунтів сира. Мало не вся та індустрія сконцентрувалась в провінціях Квібек (1,752 молочарень) і Онтеріо (1,053 молочарень).

Вартість всього домашнього скота в Канаді оцінюють на 613 міліонів долярів; в 1923 році було з цього 82 міліони прибутку в тім році нараховано у всій Канаді 9,243,000 голов рогатої худоби, 3,530,000 коней, 2,753,000 овець і 4,405,000 свиней. Більшість всеї рогатої худоби, овець і свиней мають Онтеріо і Квібек, найбільше коней в Саскачевані і в Алберті.

Годівля домашньої птиці — курей, качок, гусей, индиків — дала в 1923 році 58 міліонів долярів прибутку, з того 18 міліонів за самі курячі яйця, продавані в самій Канаді, як теж експортовані.

Поміж земельними промислами Канади не мале значіння має теж городництво і садівництво, яке найкраще розвинулось в Онтеріо, де воно має готовий ринок для збуту в близьких індустріяльних центрах. Після Онтеріо найбільш садовини дає Британська Колюмбія і Нова Скотія. Найважнїйша садовина — яблока, зрештою виноград, малини, суниці, грушки, сливки і черешні.

З инших хліборобських продуктів Канади згадатиби ще тютюн (в Онтеріо і Квібек), цукрові буряки і вовну.

В 1924 році хліборобська продукція взагалі трохи зменшилася проти попередніх літ 1922 і 1923. через лиху погоду, яка дуже пошкодила жнивам.

ЩЕ В СПРАВІ „ПРОСВІТИ" В СКОРИКАХ.

Односельчане: — В кілька днів по дописи, яка була уміщена в Свободі в справі допомоги ново-відкрившійся „Просвіті" в Скориках, п. Онофрo Кирик одержав від одного скорицького земляка ні менш ні більш, а такого змісту листа: „Я, і всі скорицькі знають що ви Онуфре Кирику весь час війни і революції булисьте в Америці, а в дописі до Свободи було ваше імя в горі, що то ви зорганізували 106 хлопців і пішлисьте на відсіч Тернополеви. А в долині під вами підписаний Микола Безкоровайний. і т. д.

З огляду на таке велике нерозуміння сего, що читається, звертаєсь увагу всіх зі Скорик, що нігде в дописі не було сказано, що п. Онофрій Кирик був організатором сих 106 хлопців і що він брав участь в війні українсько-польській.

На кінці бувшої дописі було лиш сказано: Гроші належить слати до: Онофрій Кирик, його адреса, а дальше підпис Микола Безкоровайний.

Крім того, щоб положити конець всяким сумнівам щодо чистоти рук личностий, імена яких були підписані під дописею, ми, скорицькі громадяне, живучі в Сиракюз, Н. И., вибрали „комітет матеріяльної допомоги „Просвіті" в Скориках," який бере на себе відповідальність за доручення сих складок до села Скорик не лиш перед зложившими сі складки, але перед опінією скорицьких громадян, в краю і всього громадянства нашого в Америці. Нашим завданням є дати нашим односельчанам в Скориках сильнїйшу зброю, якої їм ніхто не вибив з рук, а сею зброєю є книжка. Нехай не буде між нами ні одного, щоб своїми центами відказавсь купити нашим братам і сестрам в селі книжку!

Нехай ті спочивають супокійно, що впали смертю передвчасною в полі бою, за ними прийдуть борці духа загартованого, а вони прийдуть тоді, коли мо поможемо їм сею книжкою знання, бо Просвіта є світло, безпросвітність — тьма.

А що до Безкоровайного Миколи, який був підписаний під сею дописею, то ся допись до него належить. — Сє не є Захарий Безкоровайний, який від кількайцять літ в Америці, се його брат, який кілька місяців тому назад приїхав з Европи, був свідком наочним в українсько-польській війні, бо враз з двома своїми братами брав участь в ній.

В „комітет матеріяльної допомоги „Просвіті" в Скориках увійшли: Демко Матвійчук, предсідатель; Онофро Кирик, касієр; Микола Безкоровайний, секретар.

Як складки, так всякі запити слати на адресу:

Onofro Keryk,
409 N. Geddes St.,
SYRACUSE, N. Y.

„НЕ ПЛЮВАТИ НА ПІДЛОГУ".

(З Нюйорського Уряду Публичного Здоровля).

Яких вісімдесять літ тому славний англійський письменник Чарлз Дікенс видав свої „Американські записки", в яких поміж всякими иншими вражіннями з подорожі по Америці змалював ще й тутошній „національний звичай" — прилюдного спльовування. Змальований він у Дікенса дуже докладно, яскраво і, можна сказати, брутально, з такою короткою оцінкою: „ціла штука представляється як якась навмисно прибільшена бридота, якої вже нічим гірше збридити не можна".

З того часу минуло вісімдесять літ і американські „манери" вже давно не такі грубі й простакуваті, як їх записав Дікенс. Люде „навмисно" вже не плюють. Але все ще богато їх плює „прилюдно", на підлогу, на вулиці, в публичних будинках куди попаде.

Та це не тільки бридота, а й небезпечно. Навіть в здорових людей в роті, в горлі і в носі все міститься велика кількість всяких живих бацилів, зародків, різних слабостей, — простуди, інфлюенци, запалення легких, дифтерії і такого иншого. Одній людині вони не шкодять, але діставшися до організму другої людини, більш подітної для слабости, можуть набавити її тяжкої заразу. Це особливо легко може статися тоді, коли якась заразлива слабість вже поширена в даній місцевости. А перекинутись з одної людини на другу вони можуть саме тому, що вона їх випльовує чи випчихує. Те саме треба сказати про сухітників, що носять з собою бацилі туберкульози і небачно випльовують їх у воздух, на підлогу чи в вуличний пил — на нещастя здоровим людям, що можуть заразитись.

Яка велика та небезпека зараження бациями, що їх кожний подув вітру розносить разом з вуличним порохом, на тім питанню не всі лікарі годяться. В темних і мокрих місцях ті бацилі можуть жити цілими місяцями, але де сухо і на сонці вони швидко гинуть. Та всі годяться в тім, що це „прилюдне спльовування" дуже небезпечне для дітей, які дома качаються на підлозі, бавляться на вулиці і на траві, хапають всяку річ в руки і можуть нахапатися всякої заразки.

Хоч з часів Дікенса відносини богато змінились і американські манери покращали, але досить переїхатись на залізниці і заглянути до того вагону, де курять, щоби переконатись, що „прилюдність" спльовування ще далеко не вибилась.

Та поки воно так, то богато залежить від чистого (й мокрого, щоб не збивати пороху) замітання дома і від міських властей, щоб дбали про чистоту на вулицях. З окрема важно, щоб на весну і в літі, коли богато порох, вулиці часто зливати водою, щоб вітер не міг здіймати куряви і з порохом заносити людям до рота й до носа усіх тих заразливих частинок, що перемішались з порохом.

НЕБУВАЛИЙ СМУТОК.

Є старий звичай, що коли господар запрошує на пир гостей, не забуває і про старців, немічних калік і нещасних взагалі.

Всі хвалять господаря, а вже найбільше ті, кому судьба каже вдовольнятись окрухами з богацького стола, бідні.

Читаючи Свободу, натикнувсь я на сензацію, бо ото в одного нашого громадянина відбулось королівське весілле, в якім майже 1000 народа з всіх усюдів брало участь.

Жадно читаю сю допись і біжу очима до суми 800 долярів, яку зложено яко дар на що?... Чи може на Рідну Школу?! Ні! Чи може голодним дітям, в старому краю, що з опухлими від голоду животами конають під тином...? Також ні! А на щож зложено сей дар такий великий і много догорідностей? Для... молодої пари... . . . .

Дивне, десь між нашим народом...

Може кому і заімпонує сей пир-весілле, але мені признаюсь ні, таки зовсім ні! . . . . .

Гей! Між майже тисячу людьми, що попризидили в сотках авт на се дивовиже, не знайшлось ні одної людини, щоб спомянула за старий край, за ті сироти, каліки, за ті виснажені з голоду матери, що умирають з дітьми на руках...

Ані одної окрухи з богацького стола не впало кличучим о поміч....

Але за те „що як що, треба признати, що п. Кудрик так розсмішував публику, що сита публика аж за животи трималася."

Ото славно вам, 1000-на громадо весільна!

Цікаво, що сей добродій добився до адреси Свободи і розголосив по цілому світу про добросердечного господаря і веселу публику, а забув, що кождий день тисячі голодуючих кличуть о ратунок устами Свободи...

Сласно, славно, канадійські громадяне!

Доки такі тисячки, як там ваша будуть скидати сотні долярів і дорогоцінности молодим парам і ні цента голодному народови, з якого ви вийшли, доти будете посміховищем у розумних сусідів ваших хочби і з тими вашими сотнями авт і всею тою шумною парадою.

Американські Українці! Не наслідуйте сего нашого громадянина з Канади! Сей поступок не небувалим весіллям зватись повинен, а небувалим смутком.

Микола Безкоровайний.

СЛОВА МУДРОСТИ.

Правдиві слова не бувають приємні. Приємні слова не бувають правдиві.

Добрі — не бувають суперечні. Суперечні — не бувають добрі.

Мудрі — не бувають вчені. Вчені — не бувають мудрі.

Свята людина нічого не збирає, а чим більше робить для других, им більш здобуває.

Небесний розум робить добро, але не чинить шкоди. Розум святої людини примушує її робити, а не сперечатися.

Ляо-Тсе.

Ол. Бабій.

НА РУЇНАХ.

І знов ярмо! І знов неволя!
Хто знає — може на століття
Рабства, покори, лихоліття
Вас засудила люта доля.

Ви знов сміття лиш для погною.
Нікчемні, подлі Гельоти,
Лякні для послуг, роботи,
Що ласки ждуть в передпокою.

Повірте! Прапор ваш схилився,
Якрив сором чоло народу,
Бо кождий в сумерки дивився,
Не вірив блескам сонця сходу.

Ви забежали на світанку
Вчорашний вечір воскресить,
Не вірявши в побіду ранку,
Вчорашним днем хотіли жити.

Ви крилися в годину бурі
У гніздах захистів затишних,
Чекали жнив у дні похмурі,
Не сівши днів пшеничних.

В палатах ви Христа шукали —
А Він лежав у мужицькій стаїні;
Замісць до Ньомо — злукали
До Ірода на межі країни.

Не взяли ми вінків побідних
З пожеж всенародного бунту,
Бо ви кличів не чули рідних,
Що линули від, від ґрунту.

На марно кровця ран стрілецьких
І всі важкі криваві труди,
Бо ви не хотіли мольб мужицьких:
„Боже! Хай пана в нас не буде!"

Шаблюка зломана остання,
Ви впали знов до стіп-профана,
Бо дав вам Бог свое повстання —
Не дав ні Гонти, ні Богдана!

Тож чуйте! Слухайте сьогодні!
В народі ваша перемога!
Слова села — слава Господні,
Народний голос — голос Бога!

Я ЗНАЮ...

Я знаю: й досі грає Прут,
Шепотять лози досі:
Чому не там, чому я тут,
Чому — на підорозі?

Я знаю: й досі край села
Шумить стара смерека:
Його негода занесла
Од нас кудись далеко...

І знаю, тінь паде од лип
На батьківське подвіря,
Зітхає брат: Колиб!
І мерхне в тьмі Підгіря.

Ждала мене матуся вік,
На цвинтарі жде й досі...
Од церкви бється спів калік,
Од поля — шум колосся.

Як блимнуть з вікон каганці,
Загавкають собаки,
— Думки-думки, як камінці,
А спомини — як маки!...

...Я знаю: й досі грає Прут,
Шепочуть лози досі:
Чому не там, чому я тут,
Чому я все в дорозі...

В. Атаманюк.

„ПРОСВІТИ" У ФРАНЦІЇ.

Починаючи цих кілька стрічок, хочеться повторити за Франком відомі слова: „Гей розіллялось ти руськеє горе, ген поза ріки і ген поза море." Хоч з другого боку є це явище дуже симпатичне, що наші люди стараються зараз створювати свої огнища, як тільки найдуться поза межами рідного краю. Ідучи за тим, що бачили й полишили в краю, приступають до засновування „Просвіт", щоби таким чином занести на чужину щось таке, що пригадувало би їм рідну сторону.

З останніх двох літ маємо вістки про повстання „Просвіт" в Бразилії, Арґентині, Мексику, на Кубі, а в минулому році створили наші еміґранти у Франції два товариства „Просвіта" в місцевостях: Bruay, Pas de Calais і Marles les Mines.

У першій з названих місцевостей істнує від осени минулого року українське т-во „Просвіта", засноване заходом еміґрантів з Надніпрянщини й Наддністрянщини. Зараз після заснування замовив виділ т-ва потрібні часописи, афіші на сходини й більшу скількість пес, котрі певно служитимуть аматорам для відповідних вистав.

У віддалі чотирох кільометрів від Bruay находиться місцевість Marles les Mines і тут під впливом „Просвіти" в Bruay повстало друге товариство тої самої назви.

Хоч воно засноване в березні 1925, всеж таки про нього маємо дещо докладнійші відомости. На протязі місяця березня відбули члени троє сходин. Проґрама сходин: освітний реферат, дискусія, хоральні співи і товариські забави. Члени обох „Просвіт" відвідують себе взаємно. Члени „Просвіти" в Mines взяли корпоративну участь взяли корпоративну участь в Шевченківському святі „Просвіти" в Bruay. Справоздавець пише про свято так: „Ми в числі двайцятьох походом пішли до Bruay та забавились там від 4-ої до 11-ої год. вечером. Це свято зробило велике враження на всіх наших членів." На третіх сходинах був у гостині в Marles заст. голови з Bruay. Тоді вибрано виділ, полагоджено адміністраційні справи і замовлено потрібні книги та драматичні песи.

Управа „Просвіти" в Bruay спочиває в руках гром. М. Дучмінського як голови і Я. Журавля як секретаря. Головою „Просвіти" в Marles є Fp. Мурин (родом з Тернопільщини), секретарем В. Німилович (родом з Дрогобича, б. уч. VI. кл. української ґімназії в Стрию в 1921).

Обом товариствам бажаємо найкращих успіхів. Важне, щоби члени „Просвіт" приглянулися життю культурних народів, порозуміли, в чому лежить тайна успіхів поодиноких народів. Це будуть цінности, які перенесені на рідний ґрунт, стануть помічним засобом у нашому подвигненні.

Оба т-ва вписалися в члени львівської „Просвіти", заплатили вкладки і передплатили всі видання разом з „Народньою Просвітою".

A. Дір.

НІМИЙ ГАСАН.

Гасан був гамалем, цебто носильником. На Сході є то чоловік, який робить і те, що виказує його фахове призвище. Попри це виконує иншу роботу: замітає подвіря й вулицю, носить воду, рубає дрова, носить угля й робить иншу роботу, дуже потрібну, але не надто приємну. Гамаль багато дармує; принайменше воно так здається. Та він лише тоді лінивий, коли не має ніякої роботи. Коли має роботу, то вже її робить. У вільних хвилях не сушить собі голови загадками світа, а щонайбільше тим, що зажадає від нього слідуючий, який його закличе. Але й це йому доволі рівнодушне. Питання, яке цікавить його, то: „чи дістану я працю?" і „скільки зароблю?"

Бож і гамаль є чоловік, який також хоче жити. А до того потребує він трохи зїсти й випити. Годі й уявити собі більше задоволеного чаловіка, як такий гамаль. Один мельон, трохи сира й хліба — це для нього доволі. А як іще до цього може мати склянку чаю або кави, то він радий і вдоволений. При такім харчі инший чоловік геть би підупав, а він такий сильний, що аж диво. Ніякий тягар не є йому за тяжкий, ніякий хід за далекий. Зігне спину, поставить собі трикутну подушку з козячого волося з посторонками на плечі, покладе на це тягар і гайда в дорогу. Піт ллється струями, а частенько навіть не має свобідної руки, щоби втертися. Віддихає глибоко й тяжко, але так рівномірно, як рівномірний є його хід. Йому здається всеодно, чи йде рівною дорогою, в гору чи в долину. Рідко пристає, а лише тоді, щоби надати тягареви рівноваги.

То дійсно не жарт і не легка робота. На Сході рідко бувають широкі вулиці. Колиж мусить перетиснутися вузенькими вуличками базару, де в страшній глоті перетискаються люде й звірята, то воно тоді ще тяжше. Тоді до фізичної праці треба ще великої уваги й сильних грудей. Бо що хвилини мусить він кричати для перестороги: „хабардар! хабардар!" І може вважати себе щасливим, коли тягар позволить йому бодай трошки бачити на боки й наперед себе.

Отже Гасан був один із того фаху. Глянути на нього, то вже зараз можна було пізнати, що він двигнув би гору. Був малий, широкоплечий, сильно збудований, карк наче у вола, а барки також. Атляс міг йому позавидувати їх. Попри це все бачили його все веселим і вдячним за кождий добрий вчинок.

У місті, у якому Гасан виконував цю тяжку й хосенну працю, був іще инший чоловік. Про того в дійсности ніхто не знав, як називається. Просто називали його „Пострах базару". Відразливий був: обмежений, а гордий, багатий а скупий, недовірчивий і прикрий. Ніхто не любив його, а кожен дріжав перед ним. То було тому, бо з цього троха, що видавав той чоловік, Оні, наставник базару, забирав собі найбільшу частку. Ніхто не міг виграти з „пострахом базару".

Одного гарного дня похожав собі „Пострах базару" улицею сідельників. То була зовсім вузенька вулиця, широка ледви на два метри. А що сідельники по звичаю, виконують своє ремесло на дворі, то дійсно було велика штука, щоби Гасан переніс улицею кілька грубих, тяжких, на шість метрів довгих дощок. При цьому стрінуло його нещастя: хоч без упину кричав „Хабардар!", зачепив ззаду „Пострах базару", так що аж тамтому злетіла з голови новісенька „кулаг" (баранкова шапка). А то була гарна шапка! Чудова! З кожушка ненародженого баранця, чорні-чорні мягкі й ніжні кучері її блестіли до сонця. Дійсно, коштувала багато!

Страшний крик счинив „Посрах базару", як ця шапка впала на брудну вулицю. Ще ніхто не кликав так завзято „Оні". А „Оні", якого ніколи не можна було докликатися, тепер наче виріс із землі.

Гасан знав, що його жде. Знав, який брехливий „Пострах базару", та який підкупний „Оні". Не, щоби він зовсім не почувався до вини. Щоправда кричав завзято „Хабардар!", але вже знав так зробити, що як звертав, якраз кінцем дощок зачепив за баранкову шапку. Міг це виминути: ще на кілька пальців місця було би найшлося, але хтож би такому поганцеви не вистроїв якогось жарту!

„Оні" приволік гамаля на свобідне місце на кінці вулиці сідельників і зараз почалось страшне переслухання. „Пострах базару" обвинувачував Гасана, що ані разу не крикнув для перестороги. А що Гасан зовсім не був дурний, а противно, багато мудрійший від свого противника й „Оні" разом узявши, то як стій найшов собі спосіб. Просто не відповідав ні слова, а що на Сході глухі, сліпі й німі то ніяка новина, то „Оні" повірив, що має до діла з німим. Самособою зібралася велика товпа цікавих, тому „Оні" не відважився так без нічого взятися до своїх власних випробованих арґументів. Ба, йому здалося, що мусить вадля них, як слід вести це переслухання. Тому й сказав:

— Ба, коли цей чоловік не кричав „хабардар", то чейже лише тому, що він німий...

— Він німий!? — перебив „пострах базару" дуже обурений. — „Коли хто вміє так ревіти „хабардар", як він, то чейже не може бути нім...!".

Він не докінчив слова „німий", бо хоч немудрий, всетаки доглупався, що цим разом програв. Пізнав це хочби з веселого, щирого сміху присутніх.

Переклав М. Л.

ОРҐАНІЗУЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ШОВІНІСТ В СУТАННІ.

До чого доходить скаженина, що опанувала деякі круги польського „кресового" громадянства в нищенні українства, незайвим доказом того нехай послужить майже чисто українська громада Кругель Великий під Перемишлем. Від коли в 1925 р. прийшов туди польський священик, українське населення тої громади не має супокою. Як ревний „кршевіцель польскосьці на кресах" завзявся „правем і левем" знищити український характер тої громади і златинізувати та спольщити українське населення. Отже перш за все взявся до школи і шкільної дітвори та їх батьків. Десь з якихсь шпарґалів повишпортував, що буцімто деякі громадяни того села колись — певне за круля Цвьочка — були латинського обряду і нуже навертати їх назад на лоно „вяри бабек". Та головна річ не в самім факті навертання, бо це безуспішне і кс. катехета наміченої цілі не досягне, а вага в тих способах і засобах, яких кс. катехета уживає до спілки з учителькою. Тому, що ані діти, ані їх батьки не пішли за намовами й підшептами, ані за обіцянками всяких благодатей на випадок переміни їх обряду, ані за ніяку ціну не думають виректися любови до своєї церкви і народности, кс. катехета постановив дійти до своєї мети залякуванням і просто насильством. Тих шкільних дітей, який прадіди або прабабки по здогадам кс. катехети мали бути латинського обряду, — приблизно 25 дітей грецького обряду, — кс. катехета велів учительці насильно лишати в клясі на науку латинскої релігії, а коли діти втікали навіть вікнами, казав ловити їх по вулиці і силою витягали з хат (нпр. Юзя і Ґаня Фейдаш, Ольга Костик і инші). Чи таке поведення священика і учительки є гідне їх стану і звання, нехай подумають над цим ті, яким вони підлягають — польський епископський ординаріят і шкільна влада. Та повітова шкільна рада таке поведення не тільки покриває, але й активно піддержує. Бо на батьків тих дітей наложила грошеві кари. Дня 2. червня ходив війт в асисті жандарма і грабив батьків за те, що їх діти, діти греко-кат. обряду не хочуть ходити на латинську релігію! Ні — це не казка, а істинна правда, яку кождої хвилі ствердити можуть дотичні громадяне і карні мандати, себто накази заплати. Один такий карний мандат підписаний шкільним інспектором п. Фішером з дати Перемишль, 23. мая, 1925, ч. 319-25 надіслано в ориґіналі до редакції Діла.

РЕВІЗІЯ У ВУЙКА ТРОЦЬКОГО В ПАРИЖІ.

В Парижі живе вуйко Троцького Янотовський який переводить там ріжні торговельні інтереси на припоручення совітського уряду. Ніччу на 20-го червня зробила париська поліція у Янотовського трус, що тревав цілу ніч. Причину і вислід трусу держать покищо в тайні. Між иншим зроблено труси і в инших комуністів, що живуть в Парижі.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"